
Bibliografia publikacji Ludwika Hassa dotyczących wolnomularstwa.

Ars Regia 2/1 (2), 129-134

1993

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

przez dwie odmiennie zorientowane strony owych wspólnych mianowników dla wolnomularstwa i takich organizacji, o których mówiłem. Jeśli wychodzi się poza pojęcie klubu sportowego, to trzeba podobne zjawiska dostrzegać, szukać powiązań, źródeł, czy wspólnych mianowników. I ja właśnie staram się w swoich pracach to czynić.

– Dziękuję za rozmowę

Przypisy

¹ Po upływie przeszło pół wieku nie potrafię określić, który z dwu znanych mi teraz listów L. Trockiego wtedy przeczytałem: czy z 14 II 1939 do Alfreda Rosmera, czy też z 10 III 1939 do Daniela Guérina (oba opublikowane w: L. Trotsky, *Le Mouvement communiste en France*, Paris 1967 Editions de Minuit, odpowiednio s. 618–622 i 626–627). Temuż zagadnieniu Trocki ówczesnie poświęcił odrębny, zatytułowany punkt w artykule datowanym – Coyoacan, 25 VII 1939 (Przekład francuski w aneksie do: D. Guérin, *Front populaire révolution manquée*, Paris 1970, Maspéro, s. 287–288). Opinia Trockiego z połowy lat 30-tych o społeczno-psychologicznej funkcji wolnomularstwa w XX w. – zob. L. Trocki, *Zdradzona rewolucja*, Warszawa 1991, s. 227.

² *Postawy i zachowania polityczne inteligencji polskiej w latach 1926–1937*, „Dzieje Najnowsze”, 1985 nr 2.

³ „Dzieje Najnowsze”, 1990, nr 4, oraz 1991, nr 1.

BIBLIOGRAFIA PUBLIKACJI LUDWIKA HASSA DOTYCZĄCYCH WOLNOMULARSTWA

Druki zwarte:

1. *Sekta farmazonii warszawskiej. Pierwsze stulecie wolnomularstwa w Warszawie (1721–1821)*, Warszawa 1980, ss. 673.
2. *Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej w XVIII i XIX wieku*, Wrocław 1982, ss. 572.
3. *Ambicje, rachuby, rzeczywistość. Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej 1905–1928*, Warszawa 1984, ss. 398.
4. *Zasady w godzinie próby. Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej 1929–1941*, Warszawa 1987, ss. 359.

Artykuły, polemiki i wywiady prasowe:

5. *Działalność wolnomularstwa polskiego w latach 1908–1915 (w relacji pamiętnikarskiej M. Malinowskiego)*, „Kwartalnik Historyczny”, 1967, z. 4, s. 1045–1063.

6. *Wolnomularstwo w Europie Środkowo-Wschodniej po pierwszej wojnie światowej*, „Studia z dziejów ZSRR i Europy Środkowej”, t. IV: 1968, s. 95–130.
7. *Jeszcze raz o masonerii*, „Fakty i Myśli”, 1968, nr 23, s. 11.
8. *Rozwój organizacyjny wolnomularstwa w Polsce międzywojennej*, „Najnowsze dzieje Polski 1914–1939”, t. XIV: 1969, s. 81–117.
9. [pod ps. T. Zając,] *Bolesław Limanowski i masoneria austriacka*, „Z pola walki”, 1969, nr 1, s. 194–197.
10. [rec. z:] P. Bouryckhine, *Bibliographie sur la franc-maçonnerie en Russie*, Paris 1967. „Studia z dziejów ZSRR i Europy Środkowej”, t. V: 1969, s. 234–236.
11. *Z dziejów wolnomularstwa w Toruniu* [w:] Pamiątki masońskie w zbiorach Muzeum Okręgowego w Toruniu, Toruń 1970, s. 5–28.
12. *Księgozbiór Wielkiej Łoży Narodowej Polski*. „Roczniki Biblioteczne”, r. XIV: 1970, z. 3–4, s. 921–949.
13. *Rewelacje nieco spóźnione (jeszcze w sprawie „Strażnicy”)*, „Dzieje Najnowsze”, 1970, z. 4, s. 255–256.
14. *O ciągłości dziejów polskiego wolnomularstwa w XIX w.* [w:] Pamiętnik X Powszechnego Zjazdu Historyków Polskich w Lublinie 9–13 IX 1969 r., Warszawa 1971, t. IV, s. 75–80.
15. *Wolnomularze i wolnomularskie medale mennicy warszawskiej Stanisława Augusta Poniatowskiego*. „Biuletyn Numizmatyczny”, 1971, nr 10, s. 190–195.
16. „*Diaspora*” polskiego wolnomularstwa (1821–1908), „Przegląd Historyczny”, 1971, z. 2, s. 197–224.
17. *Rosyjskie wolnomularstwo lat 1906–1918 (Fragment z dziejów liberalizmu w Rosji)*, „Studia z dziejów ZSRR i Europy Środkowej”, t. VIII: 1971, s. 127–178.
18. *Kuhnke Maciej Tadeusz (1860–1928)* [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. XVI: 1971, s. 109–110.
19. [rec. z:] W. Wilkoszewski, *Rys historyczno-chronologiczny Towarzystwa Wolnego Mularstwa w Polsce*, Londyn 1968, „Studia Źródłoznawcze – Commentationes”, t. XV: 1971, s. 224–227.
20. *W sprawie wątpliwych wersji, czyli o łóżach masońskich w armii II Rzeczypospolitej*, „Wojskowy Przegląd Historyczny”, 1971, nr 1, s. 427–428.
21. *W sprawie masonerii*, „Dzieje Najnowsze”, 1972, z. 1, s. 254–262.
22. *W sprawie „masońskiego epizodu” we wspomnieniach Edwarda Ligockiego*, „Przegląd Historyczny”, 1972, z. 1, s. 87–92.
23. *Z ostatnich edycji i reedycji bio-bibliograficznych o wolnomularstwie*, „Studia Źródłoznawcze – Commentationes”, t. XVII: 1972, s. 200–204.
24. *Ze studiów nad wolnomularstwem polskim ostatniej ćwierci XVIII w.*, „Kwartalnik Historyczny”, 1973, z. 3, s. 587–620.

25. *Materiały do dziejów wolnomularstwa Wielkiej Emigracji*, „Przegląd Historyczny”, 1973, z. 2, s. 367–383; z. 3, s. 549–566.
26. *Liberalowie, ezoterycy, pilsudczycy. Z dziejów polityki w Polsce w latach 1925–1928*, „Dzieje Najnowsze”, 1973, nr 3, s. 53–94.
27. *Dwie najwcześniejsze polskie pieczęcie wolnomularskie*, „Biuletyn Numizmatyczny”, 1973, nr 3, s. 43–46;
«Kolekcjoner Polski», dodatek miesięczny do «Kuriera Polskiego» VI–VII; „Biuletyn Numizmatyczny”, 1973, nr 8, s. 151–153.
28. *Nieznane polskie pieczęcie wolnomularskie*, „Biuletyn Numizmatyczny”, 1973, nr 9, s. 161–165.
29. *Łoże wolnomularskie i pokrewne organizacje na zachodnich ziemiach Rzeczypospolitej (1721–1938)*, „Studia i materiały do dziejów Wielkopolski i Pomorza”, t. XI (1974), z. 1, s. 89–145.
30. *The Socio-Professional Composition of Hungarian Freemasonry (1868–1920)*, „Acta Poloniae Historica”, z. 30: 1974, s. 71–117.
31. *Wolnomularstwo w międzywojennej Republice Czechosłowackiej*, „Studia z dziejów ZSRR i Europy Środkowej”, t. X: 1974, s. 25–74.
32. *W sprawie rzekomego bezsensu w życiorysie Jana Czyńskiego*, „Przegląd Historyczny”, 1974, z. 2, s. 426–427.
33. *Z dziejów wolnomularstwa w międzywojennej Europie Środkowo-Wschodniej (Liberalizm wobec faszyzmu i reżymów autorytarnych)*, „Kwartalnik Historyczny”, 1975, z. 1, s. 32–68.
34. *Grandeur et déclin de la franc-maçonnerie en Europe centrale et orientale, 1926–1938* [w:] Poland at the International Congress of Historical Sciences in San Francisco. Studies in Comparative History, Warszawa 1975, s. 287–316.
35. *Wolnomularstwo a faszyzm we Włoszech*, „Przegląd Historyczny”, 1975, z. 1, s. 104–114.
36. *Michałowicz Mieczysław (1876–1965)* [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. XX, 1975, s. 638–643, (wespół z T. Ostrowską).
37. *Wolnomularstwo wobec problemów okresu międzywojennego (Z historii liberalizmu w Europie Środkowo-Wschodniej 1926–1940)*, „Więź”, 1976, nr 2, s. 96–117.
38. *Rataj, Ponikowski, Askenazy – masonami?*, „Więź”, 1976, nr 6, s. 107–125.
39. *Zmystyfikowana rzeczywistość międzywojennego wolnomularstwa polskiego*, „Tygodnik Powszechny”, 1976, nr 16, s. 5
40. *Wolnomularski Paryż w końcowym okresie I wojny światowej i w czasie Konferencji Pokojowej 1919 roku* [w:] Polska–Niemcy–Europa. Studia z dziejów myśli politycznej i stosunków międzynarodowych. Praca zbiorowa, Poznań 1977, s. 359–379.
41. *Żydzi i „kwestia żydowska” w dawnym wolnomularstwie polskim (do lat dwudziestych XIX w.)*, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego”, 1977, nr 4, s. 3–26.

42. *Nie ten pionier*, „Inowacje. Przegląd Techniczny”, 1977, nr 8, s. 3.
43. *Sprostowanie. Równie categorycznie co nieściśle*, „Tygodnik Powszechny”, 1977, nr 38, s. 5.
44. *Le Vatican et l'Ukraine dans les années 1919-1920 (Aux yeux d'un homme politique bourgeois ukrainien)*, „Acta Poloniae Historica”, z. 35: 1977, s. 189-207.
45. *Nagrozdki Zygmunt (1865-1937)* [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. XXII: 1978, s. 452-455.
46. *Wolnomularze i loże wolnomularskie Płocka (1803-1821)*, „Rocznik Mazowiecki”, t. VII: 1979, s. 69-126.
47. *Wychodźcy pochodzenia żydowskiego z ziem byłej Rzeczypospolitej szlacheckiej w lożach wolnomularskich Europy Zachodniej (wiek XIX)*, „Biuletyn Żydowskiego Instytutu Historycznego”, 1979, nr 1, s. 41-62.
48. *Orsetti Józef (1761-1815)* [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. XXIV: 1979, s. 256-258.
49. *Osmołowski Jerzy Marcin (1872 - przed 1954)*, jw., s. 375-379.
50. *Wolnomularstwo na ziemiach polskich*, „Argumenty”, 1979, nr 8-14, 16, 18, 20, 22, 23 (12 odcinków).
51. *Od konfrontacji do dialogu (Kościół katolicki - wolnomularstwo)*, „Argumenty”, 1979, nr 24, s. 10-11.
52. *Od konfrontacji do dialogu (Przelamanie nieufności)*, „Argumenty”, 1979, nr 26, s. 12-13.
53. *Proszę o głos. „Alchemik ostatniego króla”*, „Kulisy”, 1979, nr 32, s. 11.
54. *W trójkącie Ukraina-Watykan-Polska w latach 1919-1920*, „Dzieje Najnowsze”, nr 1, s. 11-31.
55. *Le Paris Franc-maçon face aux problemes de l'Europe centrale et orientale (Etape finale de la Première Guerre mondiale et Conférence de la Paix 1919)*, „Acta Poloniae Historica”, z. 42: 1980, s. 111-143.
56. *Wychodźcy z ziem byłej Rzeczypospolitej szlacheckiej w wolnomularstwie francuskim w XIX w. (Wykaz członków łóż)* [w:] Wychodźstwo a kraj. Studia historyczne, Warszawa 1981, s. 295-352.
57. *Wolnomularstwo w życiu polonijnym obu Ameryk* [w:] Kultura skupisk polonijnych, Warszawa 1981, s. 101-126.
58. *Wolnomularstwo polskie a konstytucja marcowa 1921 r. (Losy pomnikarskiego nieporozumienia i przeoczeń badaczy)*, „Dzieje Najnowsze”, 1981, nr 4, s. 161-162.
59. *Wolnomularstwo ukraińskie (do rewolucji lutowej 1917 r.)*, „Studia z dziejów ZSRR i Europy Środkowej”, t. XVII: 1981, s. 5-44.
60. *Warstwa oświecona na ziemiach Centralnej Polski (w świetle jej organizacji)* [w:] „Społeczeństwo polskie XVIII i XIX w.”, t. VII: 1982, s. 19-66.
61. *Ponikiewski Marian (1876-1954)* [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. XXVII: 1982, s. 493-494.

62. *Pod znakiem cyrkla i kielni*, „Sprawy i Ludzie”, 1982, nr 2–23 (22 odcinki).
63. *Nowoczesne wolnomularstwo rosyjskie i okultyzm*, „Argumenty”, 1982, nr 10–12, 14, 16, 22, 24 (7 odcinków).
64. *Pośm. Jerzy Fryderyk (1750–1806)* [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. XXVII: 1982, s. 718.
65. „*Bracia w fartuszkach*” *wobec sprawy polskiej*, „Perspektywy”, 1983, nr 1, s. 30–32.
66. *The Russian Masonic Movement in the Years 1906–1918*, „Acta Poloniae Historica”, z. 48: 1983, s. 95–131.
67. *Wolnomularstwo ukraińskie 1917–1921*, „Studia z dziejów ZSRR i Europy Środkowej”, t. XVIII: 1983, s. 57–81.
68. *Te cholerne masony*, „Sprawy i Ludzie”, 1983, nr 47, s. 5.
69. *Warszawski mistyk na skalę europejską – człowiek sprzeczności epoki Oświecenia (Jean Luc Louis de Toux de Salvert)* [w:] *Wiek Oświecenia*, 4: *Z historii sztuki, literatury i idei*, Warszawa 1984, s. 95–122.
70. *Zmierzch i samolikwidacja wolnomularstwa polskiego*, „Rzeczywistość”, 1984, nr 54, s. 4–5.
71. *Dwa stulecia wolnomularstwa w Europie Środkowo-Wschodniej*, „Sprawy i Ludzie”, 1984, nr: 39–46 (18 odcinków).
72. *Historyk w świecie tajnych organizacji*, „Nauka. Technika. Serwis krajowy i zagraniczny PAP”, 15 VI 1984, nr 1253, s. 7–10.
73. *Zastępcza dyskusja (pisze się masoneria, myśli się...)*, „Argumenty”, 1984, nr 18, s. 5.
74. *Spisek czy koncepcja życia*, „Przegląd Tygodniowy”, 1984, nr 24, s. 14.
Polskie wolnomularstwo – mity i przesady, „Przegląd Tygodniowy”, 1984, nr 51, s. 10.
75. *Temat zastępczy*, „Sztandar Młodych”, 7–9 XII 1984, nr 242, s. 3.
76. *Czy uwierzą? Rozmowa z...*, „ItD”, 1984, nr 16, s. 16–17.
77. *Masoni*, „ItD”, 1984, nr 28, s. 2.
78. *Ciekawość historii nocy. Rozmowa z...*, „Tygodnik Demokratyczny”, 1984, nr 28, s. 15.
79. *Wolnomularstwo w Białymstoku w XVIII i pierwszych dziesięcioleciach XIX w.*, „Studia i materiały do dziejów miasta Białegostoku”, t. IV: 1985, s. 93–111.
80. *Sztuki niekrólewskie*, „Przegląd Tygodniowy”, 1985, nr 9, s. 10.
81. *La Franc-Maçonnerie et les sciences occultes au XVIIIe siècle. Jean-Luc-Louis de Toux de Salvert*, „Acta Poloniae Historica” z. 53: 1986, s. 93–116.
82. *Radziwiłłowicz Rafał (1860–1929)* [w:] Polski Słownik Biograficzny, t. XXX: 1987, s. 414–420 (współ z T. Ostrowską).
83. *Kwestia „godziny próby”*. *Rozmowa z...*, „Tygodnik Demokratyczny”, 1987, nr 26, s. 12.

84. *Mity i prawda o wolnomularstwie polskim*, „Przekrój”, 1987, nr 2199, s. 14.
85. *List do redakcji*, „Stolica”, 1987, nr 43, s. 23.
86. *Łoża spiskowców? Rozmowa z ...*, „Magazyn Razem”, 1987, nr 12, s. 7–9.
87. *Czy jest w Polsce masoneria? Z... rozmawia I. Maslińska*, „Kultura”, 1989, nr 40, s. 1, 4.
88. *Ještě raz o masonstwie w Rossii naczala XX wieku (mietodiczeskije i drugije zamieczanija)*, „Woprosy istorii”, 1990, nr, s. 24–35.
89. *Russkije masony XX wieku [w:] Istoriki otweczajut na woprosy*, Moskwa 1990, s. 134–154.
90. *Wolnomulartwo w Europie Środkowo-Wschodniej po drugiej wojnie światowej (1945–1951)*, „Dzieje Najnowsze”, 1990, z. 4, s. 3–23; 1991, z. 1, s. 49–63.
91. *Sztuka Królewska*, „Przegląd Tygodniowy”, 1990, nr 30–32 (3 odcinki).
92. *Czy jest w Polsce masoneria?*, „Kultura”, 1990, nr 6, s. 10.
93. *Manipulacja czy prawidłowość. Bicie na trwogę przed niebezpieczeństwem w haftowanym fartuszkzu to u nas nie nowość*, „Przegląd Tygodniowy”, 1991, nr 19, s. 14.
94. *Masoni w Polsce*, „Prawo i Życie”, 1991, nr 47, s. 10–11.
95. *Nie mogę zostać wolnomularzem. Z ... rozmawia I. Jurczenko*, „Prawo i Życie”, 1991, nr 51/52, s. 20–21.
96. *Powrót kielni*, „Przegląd Tygodniowy”, 1992, nrnr 9–10 (2 odcinki).
97. *Masoni – ante portas*, „Sprawy i Ludzie”, 1992, nr 22, s. 10.
98. *Papieskie błogosławieństwo. Po 170 latach wystąpili publicznie w Polsce wolnomularze*, „Prawo i Życie”, 1992, nr 40, s. 10–11.
99. *Bracia w fartuszkach. Rozmowa z ...*, „Panorama”, 1992, nr 31, s. 21.
100. *Anatema na wolnomularzy*, „Wprost”, 1992, nr 38, s. 61.
101. *Jak zostać masonem. Mówi ...*, „Super Express”, 25–27 XI 1992, nr 189, s. 4.
102. *Świecki spowiednik tajny [= Henryk Kołodziejski]*, „Rzeczpospolita”, 22–23 VIII 1992, nr 197, s. 6.
103. *„Papa Kuhnke” [= Maciej Tadeusz Kuhnke]*, „Rzeczpospolita”, 14–15 XI 1992, nr 268, s. 6.
104. *Kozły ofiarne czy demiurgowie historii?* „Dzieje Najnowsze”, 1992, z. 3, s. 105–111.
105. *Skład osobowy wolnomularstwa polskiego Drugiej Rzeczypospolitej (Wielka Łoża Narodowa)*, „Przegląd Historyczny”, 1992, z. 4, s. 131–169.